
DUA (AYET VE HADİSLERDEN DUA OKUMALARI-EVRÂD-I ŞERİFE), SERVER YAYINLARI, (İSTANBUL: SERVER YAYINLARI, 2022).

DUA (DAILY READINGS FROM THE QUR'ÂN AND HADITH-EVRÂD-I ŞERİFE), SERVER PUBLICATIONS, (ISTANBUL: SERVER PUBLICATIONS, 2022).

Arş. Gör. Emrullah Bolat

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi

İslami İlimler Fakültesi

Temel İslam Bilimleri

ebolat@agri.edu.tr

ORCID: 0000-0002-7657-4460

Atıf Gösterme: BOLAT, Emrullah, “Dua (Ayet Ve Hadislerden Dua Okumaları-Evrâd-ı Şerife), Server Yayınları”, *Ağrı İslami İlimler Dergisi (AGİİD)*, Haziran 2023 (12), s.110-115.

Geliş Tarihi:

12 Haziran 2023

Kabul Tarihi:

20 Haziran 2023

©2023 AGİİD

Tüm Hakları Saklıdır.

Özet: İlim ve amel bütünlüğünü dikkate alan bir yol olan tasavvuf, nefsin kötü hallerinden arındırılması amacıyla bazı ibadetlere özel ilgi göstermiştir. Zikir ve dua bu bağlamda sûfinin hayatında önemli bir yere sahiptir. Hadis rivayetlerinin tedvin ve tasnifiyle birlikte başta Hz. Peygamber aleyhisselama ait olanlar olmak üzere pek çok zikir ve dua, hadis edebiyatının özellikle konulu türde yazılmış eserlerinde müstakil ya da farklı başlıklar altında toplanmıştır. Bu başlıklardan mülhem değişik zaman ve dönemlerde gittikçe sistemleşen yapısıyla tasavvufi ekoller, zikir ve dua hususunda gereken titizliği göstererek bazı dua mecmuaları oluşturmuşlardır. Bu gayeyle hazırlanmış eserlerden birisi de tanıtım ve değerlendirmesini gerçekleştireceğimiz DUA (Ayet ve Hadislerden Dua Okumaları-Evrâd-ı Şerife) kitabıdır.

Anahtar Kelimeler: *Dua, Zikir, Evrâd.*

Abstract: Sufism, which is a way that takes into account the unity of knowledge and practice, has paid special attention to some worships in order to purify the soul from bad states. In this context, dhikr and prayer have an important place in the life of the Sufi. Along with the compilation and classification of the hadith narrations, many dhikr and prayers, especially those belonging to the Prophet (pbuh), have been gathered under separate or different titles in the works of hadith literature, especially written in thematic type. Inspired by these titles, Sufi schools, with their increasingly systematized structure in different times and periods, have formed some prayer journals (leaflets) by showing the necessary meticulousness about dhikr and prayer. One of the works prepared in this context is the DUA book (Daily Readings from the Qurân and Hadiths-Evrâd-ı Şerife), which will be introduced and evaluated.

Keywords: *Dua, Dhikr, Evrâd*

Dua (Ayet ve Hadislerden Dua Okumaları - Evrâd-ı Şerife) isimli eseri değerlendirmeye başlamadan önce aynı Nakşî-Hâlidî geleneğe bağlı olduğu bilinen iki önemli isme ait daha önce neşredilen dua kitaplarından kısaca bahsetmek yararlı olacaktır.

Osmanlı son dönem tekkelerinden Nakşî-Hâlidî Gümüşhanevî Tekkesi şeyhi Ahmed Ziyâeddin Gümüşhânevî (1813-1893) tarafından üç cilt olarak yazılan *Mecmû'atü'l-ahzâb*, bu geleneğin en önemli eserlerindedir.¹ Eser, ayet ve hadislerden seçilmiş zikir ve duaların yanı sıra Abdülkâdir-i Geylânî (ö. 561/1165-66), Ahmed er-Rifâî (ö. 578/1182), Şihâbuddîn es-Sühreverdî (ö. 632/1234), Ebü'l-Hasan eş-Şâzelî (ö. 656/1258), Muhyiddîn b. Arabî (ö. 638/1240), İbn Atâullah el-İskenderî (ö. 709/1309) vb sûfî şeyhler tarafından, usul ve âdâbı belirlenerek müritlerine okunmak üzere telkin edilen dua ve kasideleri içermektedir.²

Aynı dua mecmuası geleneğini devam ettiren, İskenderpaşa Camii imam-hatipliği yapmış olan Gümüşhânevî Tekkesi Şeyhlerinden Mehmed Zâhid Kotku'nun (1897-1980) düzenlemiş olduğu, Seha Neşriyat tarafından yayına hazırlanmış *Evrâd-ı Şerîfe* de zikre değerlidir.³ Bu kitapta haftanın her günü okunan giriş kısmı haricinde yedi güne ait bazı sûreler, sûrelerden seçilmiş ayetler, hadislerden seçilmiş dualar ile diğer peygamber ve sûfî şeyhlerin duaları bir araya getirilmiştir. Özellikle diğer peygamber ve sûfî şeyhlerin virdleri, yoğun bir şekilde kitapta yer almıştır.

Seha Neşriyat tarafından yayınlanmış bu eserin devamı niteliğinde, Gümüşhânevî tekkesi geleneğini de sürdüren tanıtımını yapacağımız 163 sayfadan oluşan “DUA” kitabı; gerek baskıları gerekse muhtevastaki yeniliklerle dikkat çekmektedir. İlk olarak kitapta sadece Kur'ân'ın bazı sûre ve ayetlerinin yanı sıra hadislerden seçilmiş dualara yer verildiği görülmektedir. Kitabın bu özelliğiyle daha geniş kitlelere hitap ettiğini; meşrep, mezhep, grup farklılığı söz konusu olmaksızın herkes tarafından okunabileceğini söyleyebiliriz. Cep, orta, büyük ve rahle boy olmak üzere dört ayrı türde Arapça, Türkçe ve İngilizce metinlerle lacivert, bordo, lila, yeşil ve turkuaz renklerde basımı yapılmış kitap, önceki baskılarına nispetle “Genişletilmiş içerik, sağlam ve şık cilt”, “Gözü yormayan ve parlamayan özel kağıt” ve “Günlük duaları rahat bulmak için fihrist kesimi” özellikleriyle oldukça kaliteli basılmıştır.⁴ Ayrıca eser, çağın ihtiyaçları dikkate alınarak android işlemci kullanan cep telefonları için

¹ M. Baha Tanman, “Gümüşhânevî Tekkesi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1996), 14/277-278.

² Ahmed Ziyâeddin Gümüşhânevî, *Mecmû'atü'l-Ahzâb*, (İstanbul: Kalem Yayınevi, 2018). Eserin üç ciltlik diğer bir basımı için bk. Ahmed Ziyâeddin Gümüşhânevî, *Mecmû'atü'l-Ahzâb*, çev. Osman Çakır (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2021).

³ Mahmud Esad Coşan, “Mehmet Zahit Kotku”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2022), 26/227-228.

⁴ Server Yayınları, “Dua (Evrâd-ı Şerîfe)” (Erişim 20 Haziran 2022).

uygulama indirme mağazası olan Google Play Store’da “DUA/Evrad-ı Şerife” adıyla ücretsiz ve aynı kaliteyle sunulmuştur.

Kitaba -kapağı dâhil- her günün evrâdından önce, varlığımızın başlangıcından nihayetine kadar bize eşlik eden Allah’ı hatırlatan Bakara Sûresinin 156. ayetinde yer alan; “الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ الْمُصِيبَةُ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ”, “Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah’a aitiz ve (sonunda) yine O’na döneceğiz.” (istircâ) ifadesiyle başlanmasından, bu ayete özel önem verildiği anlaşılmaktadır. Ardından Muharrem Nureddin Coşan’ın yaklaşık bir sayfalık şükür, tesbih, tazarru içerikli yüksek farkındalıklı şu duası yer almaktadır: “*Ey Rabbimiz! “OL” emrinle mutlak ve tek Yaratıcı olma sıfatına şahit olduk. Lütף u Kerem’inle müslüman ana-babadan doğduk, İslâm’la şereflendik. Nimetlerinle hayatın tadına vardık. Sana sonsuz hamd ü senâ olsun. Ey Rabbimiz! Bizi affet, mağfûrîn zümresine erıştır; yolundan ayırma, saptırma. Sen “Mülk’ün Sahibi”sin. Kusurlarımızdan dolayı bizi zillete düşürme. Bize hayırlı çıkışlar, yardımlar nasip eyle. Kuvvetimizi lütף u iradenle, sâdık, görünen ve görünmeyen kullarınla pekiştir, yolunda birleştir. Sana savaş açmışlara karşı galip, muvaffak ve muzaffer; Cennet içinde Cemâl’inle müşerref olanlardan eyle.*”

Dua kitabının fihristinin ardından “**Sunuş**” ana başlığı, “**Gayemiz**” alt başlığında, insanın yaratılış gayesi, bu gayeye uygun olarak Kur’ân’a ve Hz. Peygamber’in sünnetine uyulması gerektiği, böylelikle Allah’ın insandan, insanın da Allah’tan razı olmuş bir şekilde huzura varılacağından bahsedilmektedir. Yine bu bölümde, yaşamı tümüyle ibadet olan Hz. Peygamber’in modellenmesi, hayatın Kur’ân ve Sünnet kaynaklı, vakit merkezli inşa edilmesi gerektiği de üzerinde durulan hususlardandır. Müslümanın günlük, haftalık, aylık ve yıllık ibadetleri arasında beş vakit namaz, Cuma namazı, ramazan ayı orucu, hac ve zekât, kurban kesme, bayram namazları gibi bazıları ay bazıları da güneş takvimiyle vakitlendirilmiş ibadetlerin yer aldığı; bunun yanı sıra bu ibadetlerin içerisinde veya müstakil olarak ifade edilmiş ibadet türünden pek çok dua ve zikrin Müslümanın hayatında vazgeçilmez bir yere sahip olduğu belirtilmektedir.

“**İstikrarlı/Düzenli Dua**” alt başlığında duanın fazileti, bazı ayet ve hadislerle işaretli ifade edilmekte, kitabın hazırlanış gayesini de özetleyen şu ifadeler yer verilmektedir: “*Güçlü yönüyle dua, insanın fikri ve zihni gelişimini, duygularını, algılarını, davranışlarını, ruhi ve bedenî sağlığını değiştirebilecek etkilere sahiptir. Bu ibadetin nasıl yapılacağını kendisinden öğrendiğimiz Peygamberimiz sallallahu aleyhi ve sellem’in duaları özli ve kapsamlıdır, çoğunlukla da sosyal ve ahlâkî hedeflere yöneliktir. Sosyal bünyede görülebilecek zaafılar,*

insanın şerefini düşüren cimrilik, korkaklık, tembellik gibi kötü huylar, fakirlik, zenginlik veya ihtiyarlığın yol açacağı ahlâkî çöküntü onun dualarında en çok sığındığı durumlardır.”

“**Dua Kitabı**” alt başlığında ise kitabın muhtevasıyla ilgili özet bilgilerin yanı sıra neden Cuma günü ile dualara başlanıldığı, bu duaların okunacağı zamanlar ve dualar okunurken takınılması gereken âdâba yer verilmektedir.

“**İşrak Vakti ve Namazı**” alt başlığı da kitabın önemli hususiyetlerinden birisidir. Tirmizî (ö. 279/892) ve Ebû Dâvud’un (ö. 275/889) *Sünen*’lerinde yer alan “*Kim sabah namazını cemaatle kılar, sonra güneş doğuncaya kadar oturup zikrullahla meşgul olarak vaktini geçirmeye devam eder, ardından da kalkıp iki rekat namaz kılsa; (böyle hareket eden mü’mine bu hareketi) tam tamına eksiksiz bir hac ve umre yapmış gibi ecir ve sevap kazandırır*”⁵ ve “*Hataları, deniz köpüğünden fazla bile olsa bağışlanır*”⁶ hadisleri zikredilerek, işrak vaktinin bu kitapta yer alan dualarla değerlendirilebileceği bildirilmektedir. Ayrıca bu bölümde işrak vaktiyle ilgili birtakım teknik bilgiler ve bazı ülkelerin senenin dört dönemindeki işrak vakitleri tablo halinde verilmektedir. Yedi güne ait duaların ardından kitabın sonunda “*namazları cemaatle kılmanın faziletleri*”, “*duanın faziletleri*” ve günlük yaşamda insanın içerisinde bulunacağı durumlara dair öneri dualar içeren “*muhtelif özel dualar ve faziletleri*” başlıklı hadislerden oluşturulmuş kısa bölümler yer almıştır.

Muhtevası özetlenen “**Sunuş**”tan sonra bir sayfalık “*Kur’ân Okumaya Başlama Duası*” ile dua kitabının her gün okunan kısmına başlanmaktadır. Bu duanın dipnotunda “*hadis kaynaklarında yer almamakla birlikte ilim erbabınca kuvvetle tavsiye edilen ve geleneksel olarak yaygın bir dua*” olduğu kaydı düşülerek duanın istisna olarak kitaba alındığı belirtilmektedir. Bu duanın ardından sırasıyla Zümer Sûresinin Allah’ın rahmetinin genişliği ve tövbenin önemi konulu 53-62. ayetleri, Allah’ın isim ve sıfatlarından bahseden Haşr Sûresi 22-24. ayetleri ve Yâsîn Sûresi ile bir sayfalık şifa konulu ayetler gelmektedir. Yine bu bölümde salavât, tesbih, tahmid, tehlil, istiğfâr, tevekkül konulu duaların yanı sıra acizlik, tembellik, korkaklık, cimrilik, düşkünlük derecesinde yaşlılık, cehennem azabı, kabir azabı, zenginlik-fakirlik, mesih-deccal, yaşam ve ölümün fitneleri, borç altında ezilme vb hususlardan Allah’a sığınma içerikli ayet ve hadislerden seçilmiş sekiz sayfalık dualara yer verilmiştir. Ardından Allah’a en güzel isimleriyle dua etmeyi söyleyen Araf sûresi 180. ayeti ile el-Esmâu’l-

⁵ Ebû Îsâ Muhammed b. Îsâ et-Tirmizî, *Sünenü’t-Tirmizî*, nşr. İbrahim Atve Avd (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981), “Salât”, 412, r. 586.

⁶ Ebû Dâvud Süleyman b. Eş’as es-Sicistânî, *Sünenü Ebî Dâvud*, nşr. Muhammed Muhyiddîn Abdülhamîd (Kahire: el-Mektebetü’l-İslâmiyye, ts.), “Salât”, 301, r. 1287.

Hüsnâ'nın sayısını bildiren meşhur rivayet 99 isimle birlikte nakledilmektedir. Her gün okunan bu kısımda yer alan *Salât-ı Tefrîciye* olarak bilinen, hadislerde yer almayan dua da ikinci bir istisna olarak esere alınmış, onun dipnotunda da “*Müslümanlar arasında meşhur bir salavât metni olan Salât-ı Tefrîciye, Salât-ı Tefrîciye-i Kurtûbî, Salât-ı Nâriye, Miiftâh-ı Kenzi'l-Muhît olarak adlandırılmış, İmam Kurtûbî bu salavâta Tefrîciye adını vermiştir*” ifadelerine yer verilmiştir. Günlük okunacak kısım, el-Esmâu'l-Hüsnâ'dan sonra sabah-akşam okunması tavsiye edilen duaların yanı sıra yukarıda zikredilen muhtevada altı sayfalık dua seçkisiyle, okuduklarında kişiyi her türlü kötülükten koruyacağı Hz. Peygamber tarafından ifade edilen ihlâs, felâk ve nâs sûreleriyle sona ermektedir.

Kitaba, her gün okunan kısımdan sonra öneminden dolayı Cuma günü viridiyle devam edilmiştir. Cuma dahil haftanın tüm günlerine ait virdlerde, önce ayetler ardından hadislerden seçilmiş dualar yer almıştır. Kitap dikkatle incelendiğinde haftanın yedi gününde okunmak üzere toplanmış ayetlerin rastgele seçilmediği, aksine dinin önemli ilkelerine işaret eden ayetlerin bir araya getirilmesine özen gösterildiği anlaşılmaktadır. Bu hususta Mehmed Zâhid Kotku'nun hazırladığı *Evrâd-ı Şerîfe*'nin örnek alınarak konulu bir seçkinin gerçekleştirildiği görülmektedir. Şöyle ki; Cuma gününe “*Hamd*”, Cumartesi gününe “*İstiğfar*”, Pazar gününe “*Tesbih*”, Pazartesi gününe “*Tevekkül*”, Salı gününe “*Selâmet/esenlik*”, Çarşamba gününe “*Tevhid/tehlîl*” ve Perşembe gününe de “*İltica/dua*” konulu ayetler yerleştirilmiştir.

Tüm evrâd boyunca hadislerden seçilen dualar, genellikle sahih hadislerin yer aldığı *Kütüb-i Sitte*'den alınmıştır. Rivayetlerin bu eserlerden en az birinde geçmiş olması esasının gözetildiği görülmektedir. Mâlik'in (ö. 179/795) *Muvatta*'ı, Ahmed b. Hanbel'in (ö. 241/855) *Müsned*'i, Taberânî'nin (ö. 360/971) *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'i ve Hâkim en-Neysâbüri'nin (ö. 405/1014) *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*'ı gibi eserlerden de dualar seçilmiştir. Kitapta yer alan dualar, zikredilen eserlerin “*Duâ, da'avât, zikir, isti'âze, kader, kıyâmu'l-leyl, edeb, salât, sehv, ikâme, enbiyâ, tefsîru'l-Kur'ân, ikâmetu's-salât ve's-sünne, mesâcid, cum'a, vitr*” vb. muhtelif başlıklarında yer almıştır.

Yayınevine iki öneriyle tanıtım ve değerlendirme yazımızı sonlandırmak istiyoruz. Hemen hepsinin Hz. Peygamber tarafından bir bağlamda dile getirildiği bilinen hadislerden seçilmiş duaların dipnotlarında; belki “*sebeb-i vürûdlarına*” dair kısa bilgiler aktarılmış olsa, eser daha yararlı olabilirdi. Böylelikle rivayetlerde yer alan duaların bağlamlarıyla ilişkilendirilerek kendi vaktinde okunması söz konusu olacak; günlük yaşamda insanın

içerisinde bulunacağı durumlarda söylenebilecek dualar artırılarak Allah'ın sürekli hatırlanması sağlanacaktır.

Gerçekleştirildiğinde faydalı olacağını düşündüğümüz diğer teklifimiz de bu eserde yer alan duaların ayrı bir çalışmayla şerh edilmesidir. Eserde yer alan dualar hadis musanniflerinin zikir ve dua haricinde ibadet ve inançlarla ilgili oluşturdukları başlıklarda da yer almakta, Allah'ın zat ve sıfatlarıyla ilgili ifadelerin yanı sıra pek çoğunun Ehli Sünnet akidesinin çeşitli meselelerine dair deliller barındırdığı görülmektedir.⁷ Dolayısıyla yapılacak şerh çalışmasıyla, ilgili duaların derinlikli bir tefekkürle içselleştirilmesi söz konusu olacaktır. Önerdiğimiz hususta İslâm âlimi Şevkânî'nin (ö. 1250/1834) *تحفة الذاكرين بعدة الحصن الحصين من كلام سيد المرسلين* isimli eseri ile muhaddis Şuayb Arnavut'un (ö. 2016) takdim yazısıyla, Mâhir Mukaddim'in hazırlamış olduğu Selefilik akidesine uygun yorumların yer aldığı *اللآلى الزكية في شرح الأذعية النبوية* isimli eseri örnek olarak zikre değerdir.

Kaynakça

Coşan, Mahmud Esad. "Mehmet Zahit Kotku". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 26/227-228. Ankara: TDV Yayınları, 2022.

Ebû Dâvud, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî. *Sünenü Ebî Dâvud*. nşr. Muhammed Muhyiddîn Abdülhamîd. İstanbul: el-mektebetü'l-İslâmiyye, ts.

Gümüşhanevî, Ahmed Ziyaeddîn. *Ehl-i Sünnet İ'tikadı*. İstanbul: Bedir Yayınevi, 1994.

Gümüşhanevî, Ahmed Ziyaeddîn. *Mecmû'atü'l-Ahzâb*. İstanbul: Kalem Yayınevi, 2018.

Gümüşhanevî, Ahmed Ziyaeddîn. *Mecmû'atü'l-Ahzâb*, çev. Osman Çakır. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2021.

Server Yayınları. "Dua (Evrâd-ı Şerîfe)". Erişim 20 Haziran 2022. <https://www.serveryayinlari.com/dua-kitabi/>

Tahman, M. Baha. "Gümüşhanevî Tekkesi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 14/277-278. Ankara: TDV Yayınları, 1996.

Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ. *Sünenü't-Tirmizî*. nşr. İbrahim Atve Avd. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.

⁷ Ahmed Ziyaeddîn Gümüşhanevî, *Ehl-i Sünnet İ'tikadı*, (İstanbul: Bedir Yayınevi, 1994), 6-229.